

Warszawa, 26 września 2014 r.

KMP.574.26.2014.KG

**Raport przedstawicieli
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z rewizytacji w Izbie Wytrzeźwień w Słupsku
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007, Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 25 sierpnia 2014 r. do Izby Wytrzeźwień w Słupsku (zwanej dalej Izbą, IW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Justyna Lewandowska – dyrektor Zespołu KMP, dr Aleksandra Iwanowska, Wojciech Sadownik, Marcin Kusy (prawnicy) oraz Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny). W wizytacji uczestniczył również ekspert Mechanizmu dr n. med. Joanna Żuchowska – specjalista chorób wewnętrznych. Wnioski z ekspertyzy zostały włączone w treść Raportu.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, wizytujący sprawdzili na miejscu stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Izby przeprowadzonej w dniu 18 czerwca 2009 r.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Izby przedstawionych przez pana Ryszarda Śnieżka – dyrektora Izby Wytrzeźwień w Słupsku,
- oglądzie pomieszczeń Izby,
- analizie: książki raportów, zeszytu przyjęć lekarskich, losowo wybranych kart ewidencyjnych oraz kart obserwacji osoby nietrzeźwej po zastosowaniu przymusu bezpośredniego.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Izby o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki.

2. Charakterystyka Izby

Placówka jest jednostką budżetową Miasta Słupsk. Pojemność Izby wynosi 22 miejsca (dla kobiet i mężczyzn). Do zadań Izby należy zabezpieczenie osób w stanie nietrzeźwości, które znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, opieka nad nimi do czasu ich całkowitego wytrzeźwienia, udzielanie im pierwszej pomocy w nagłych wypadkach oraz świadczeń sanitarno-higienicznych.

W roku 2013 do placówki przyjęto 4546 osób: 387 kobiet (w tym 5 nieletnich) i 4159 mężczyzn (w tym 22 nieletnich).

W latach 2013 i 2014 (do dnia wizytacji) nie było żadnych zdarzeń nadzwyczajnych, nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani sądowe wobec pracowników Izby, jak również nie odnotowano skarg na funkcjonowanie placówki i postępowanie personelu IW wobec pacjentów.

3. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Izby, przeprowadzonej w dniu 18 czerwca 2009 r.

Zgłoszone wówczas rekomendacje dotyczyły:

1. sporządzenia Regulaminu Izby, przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych oraz wywieszenie go w dostępnym i widocznym miejscu;
2. wyodrębnienia pomieszczeń dla mężczyzn, kobiet, nieletnich oraz osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie;
3. numerowanie stron w książce raportów.

Ad. 1.

Zalecenie zostało częściowo zrealizowane. W placówce został sporządzony Regulamin Izby, jednakże wątpliwości wizytujących budzi miejsce jego wywieszenia tj.

zewnątrzna strona drzwi do sal dla pacjentów. W ocenie przedstawicieli KMP powyższe rozwiązanie nie zapewnia pacjentom możliwości swobodnego zapoznania się z treścią Regulaminu, gdyż może to się odbyć wyłącznie w sytuacji, gdy pacjent wychodzi poza salę np. do toalety. Proponowanym przez przedstawicieli KMP rozwiązaniem jest powieszenie informacji dotyczących uprawnień pacjentów i zasad pobytu w placówce wewnątrz sal dla nietrzeźwych, co zagwarantuje przyswojenie postanowień Regulaminu w warunkach wolnych od pośpiechu i w najbardziej dogodnym dla pacjenta momencie. Wizytujący zalecają również udostępnienie pacjentom adresów i numerów telefonów instytucji stojących na straży praw człowieka np. Rzecznika Praw Obywatelskich - bezpłatna infolinia 0 800 676 676, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Ponadto punkt 4 Regulaminu był nieaktualny – wskazano w nim, iż opłata za pobyt w IW wynosi 230 zł, natomiast w maju 2014 r. Uchwałą nr LIV/713/14 Rady Miejskiej w Słupsku zwiększono ją do 300 zł.

Ad. 2.

Zalecenie zostało zrealizowane. W Izbie wyodrębniono pomieszczenia dla nieletnich (sala 4 osobowa), kobiet (sala 3-osobowa), mężczyzn (sale 7- i 6-osobowe) oraz izolatkę (sala 2-osobowa, która *de facto* przeznaczona była dla osób zaniedbanych higienicznie). Dyrektor poinformował, iż w razie potrzeby unieruchomienie pacjenta może być stosowane w każdej z ww. sal.

Ad.3.

Zalecenie zostało zrealizowane. Strony w książce raportów były ponumerowane.

4. Inne nieprawidłowości stwierdzone podczas rewizycji

a) Traktowanie

Z analizy dokumentacji wynika, iż w Izbie pacjenci są przymusowo rozbierani, np. wpis z dnia 9 marca 2014 r. cyt.: (...) *w rozbieralni nie chce się dobrowolnie rozebrać - użyto chwytów w celu rozebrania w/w (...)*, wpis z dyżuru 30/31 marca 2014 r. cyt.: (...) *Nie chce się rozebrać, nie reaguje na polecenia, w pewnym momencie rzuca się na opiekunów, zastosowano chwytów obezwładniających, rozebrano i zaprowadzono na salę (...)*, raport z dyżuru 7/8 kwietnia 2014 r. cyt.: (...) *W rozbieralni zaistniała konieczność użycia chwytów obezwładniających wobec w/w ponieważ sam dobrowolnie nie chciał się*

rozebrać (...), wpis z dyżuru 1/2 sierpnia 2014 r. cyt.: (...) *Nie chciał się rozebrać, trzeba było użyć chwytów obezwładniających, podczas których pacjent rozciął sobie naskórek pod lewym okiem (...)*. Przepis § 10 rozporządzenia wprowadza natomiast jedynie możliwość wydania na czas pobytu odzieży zastępczej. W związku z tym działania realizowane przez personel placówki wykraczają poza upoważnienie zawarte w obowiązujących przepisach. Mając to na uwadze, pracownicy Mechanizmu zalecają odstąpienie od praktyki przymusowego rozbierania doprowadzonych do wytrzeźwienia. Warto podkreślić także, iż Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, w tego typu przypadkach przypomina, analogicznie do sytuacji rewizji osobistych, że rozkaz rozebrania się powinien wynikać z konieczności zachowania bezpieczeństwa (patrz: wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie Wiktoro przeciwko Polsce, skarga nr 141612/02). Ponadto nakaz rozbierania się może naruszać art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, który przewiduje między innymi ochronę fizycznej i psychicznej integralności człowieka oraz poszanowanie dla jego życia prywatnego (*Artykuł 8. 1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. 2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób*). Nie ma wątpliwości, iż wymóg poddania się przeszukaniu połączonemu ze zdjęciem odzieży będzie co do zasady stanowił ingerencję na podstawie art. 8 ust. 1 Konwencji oraz będzie wymagał uzasadnienia zgodnie z ustępem drugim, a mianowicie będzie musiał być *przewidziany przez ustawę oraz konieczny w demokratycznym społeczeństwie* przez wzgląd na jeden z uzasadnionych prawnie celów wskazanych w tymże ustępie. Zgodnie z ustaloną linią orzecniczą, pojęcie konieczności oznacza, iż przedmiotowa ingerencja odpowiada pilnej potrzebie społecznej oraz w szczególności, iż jest proporcjonalna do prawnie uzasadnionego celu, który w ten sposób jest realizowany (wyrok ETPC z dnia 26 września 2006 r. w sprawie Wainwright v. Wielka Brytania, skarga nr 12350/04).

Ponadto dostępna w Izbie odzież zastępcza to wyłącznie szlafroki i damskie koszule nocne. W ocenie wizytujących warto zapewnić również bieliznę dla mężczyzn, gdyż przebieranie ich w kobiece koszule może stanowić dodatkową dolegliwość. Z wyjaśnień dyrektora wynika, iż mężczyźni najczęściej pozostają we własnej koszulce

i slipach/majtkach, co jednak – zdaniem pracowników KMP - również może wywołać poczucie dyskomfortu u trzeźwiejących pacjentów.

b) Warunki bytowe

W odniesieniu do warunków bytowych jedyne zastrzeżenie związane jest z niedostosowaniem Izby, w szczególności sanitariatów, do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. Pracownicy KMP w każdym wizytowanym miejscu detencji podkreślają konieczność dostosowania tego typu placówek do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, gdyż do każdego z nich może trafić osoba o obniżonej sprawności fizycznej. Dyrektor Izby potwierdził, iż zdarzają się pacjenci poruszający się na wózku inwalidzkim. Ponadto obowiązek wyposażenia IW w urządzenia dla osób niepełnosprawnych ruchowo wprost wynika z § 19 ust. 4 Rozporządzenia z dnia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzenia, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192).

Warto także wskazać, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, a ratyfikowana przez Polskę w dniu 6 września 2012 r. *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169) z kolei zobowiązuje do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach.

c) Prawo do ochrony zdrowia

Analiza apteczki w ambulatorium wykazała, że większość leków (w tym stosowanych w sytuacji zagrożenia życia) miała przekroczony termin ważności. Niektórych wymaganych środków farmakologicznych natomiast w ogóle nie było na wyposażeniu IW. Przeterminowany był również drobny sprzęt jak np. strzykawki, wenflony, igły, bandaże, rękawiczki. Sytuacja taka jest niedopuszczalna i wymaga natychmiastowej reakcji. Dyrektor Izby zobowiązał się podjąć niezwłocznie odpowiednie działania, aby wyeliminować stwierdzoną nieprawidłowość.

d) Dokumentacja placówki

W placówce do opisu wartościowych przedmiotów na drukach depozytowych nierzadko używana była jedynie nazwa producenta bądź sama nazwa sprzętu np. *telefon Nokia* lub *laptop*. Natomiast zgodnie z § 9 ust. 2 zdanie drugie rozporządzenia *przy wpisanych przedmiotach wartościowych określa się ich cechy indywidualne lub charakterystyczne*. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają szczegółowe opisywanie przedmiotów pozostawionych przez pacjentów w depozycie. Ponadto odbiór depozytu nie zawsze był potwierdzany podpisem pacjenta.

W protokołach doprowadzenia do wytrzeźwienia z dnia 23 sierpnia 2014 r. natomiast brakowało podpisu lekarza (potwierdzającego okoliczności będących przyczyną przyjęcia do Izby). W wielu protokołach nie wypełniano również rubryki *Wykaz przedmiotów posiadanych przez osobę doprowadzoną do wytrzeźwienia*.

3. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektorowi Izby:

1. odstąpienie od przymusowego rozbierania pacjentów Izby;
2. wyposażenie placówki w potrzebne środki farmakologiczne i przestrzeganie terminów ich ważności;
3. umieszczenie Regulaminu Izby wewnątrz sal dla pacjentów;
4. wyposażenie Izby w odzież zastępczą dla mężczyzn;
5. dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
6. rzetelne wypełnianie dokumentacji, w tym szczegółowe opisywanie przedmiotów pozostawionych w depozycie;
7. umieszczenie w ogólnodostępnym miejscu adresów instytucji stojących na straży praw człowieka.

Prezydentowi Miasta Słupsk:

1. zapewnieni środków finansowych na realizację zalecenia nr 5.